

**10. Kelâle Kavramı Hakkında Tefsirî Bir İnceleme<sup>1</sup>****Durmuş ARSLAN<sup>2</sup>****APA:** Arslan, D. (2026). Kelâle Kavramı Hakkında Tefsirî Bir İnceleme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (53), 198-210. **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.21496277>**Öz**

Kelâle kavramı, Kur’ân-ı Kerim’de yalnızca Nisâ sûresinin 12. ve 176. âyetlerinde yer almasına rağmen, İslâm tefsir ve fıkıh geleneğinde üzerinde en fazla ihtilaf edilen miras kavramlarından biri olmuştur. Kelimenin sözlük kökeni, etimolojik yapısı ve terim anlamına ilişkin farklı yaklaşımlar, ilgili âyetlerin yorumunda müfessirler arasında önemli görüş ayrılıklarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle kelâlenin miras bırakan kişiyi mi, mirasçıyı mı yoksa her ikisini birden mi ifade ettiği hususu hem tefsir hem de miras hukukunun şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamıştır. Bu farklı yorumlar, sahâbe döneminden itibaren tartışılmış; tâbiûn ve sonraki dönem âlimleri tarafından çeşitli deliller çerçevesinde geliştirilerek klasik tefsir literatüründe geniş biçimde ele alınmıştır. Çalışma, kelâle kavramına ilişkin ihtilafları tefsir perspektifinden incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada öncelikle kelâle kavramının sözlük ve terim anlamları, Arap dili kaynakları ve Kur’ân’daki kullanım bağlamı değerlendirilecektir. Ardından Nisâ sûresinin 12. ve 176. âyetlerinin sebep-i nüzûlleri ile bu âyetlerin tarihsel bağlamı incelenecek, ilgili hadis rivayetleri ve sahâbe uygulamaları dikkate alınacaktır. Daha sonra Taberî, Zemaşşerî, Fahreddin er-Râzî, Kurtubî ve İbn Kesîr başta olmak üzere klasik dönem müfessirlerinin konuya dair yorumları mukayeseli olarak analiz edilecek; ihtilafların dayandığı dilbilimsel, rivayet merkezli ve usûlî gerekçeler ortaya konulacaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş; klasik tefsir kaynakları, hadis rivayetleri, fıkıh literatürü ve modern akademik çalışmalar doküman incelemesi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Böylece kelâle kavramına ilişkin yorum farklılıklarının tefsir geleneğindeki yeri ve miras hukukuna yansımaları bütüncül bir bakış açısıyla ortaya konulması hedeflenmektedir.

**Anahtar kelimeler:** Kelâle, Tefsir, Nisâ Sûresi, Miras, Müfessirler, Sebeb-i Nüzûl

- 1 **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.  
**Çıkar Çatışması:** Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.  
**Finansman:** Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.  
**Telif Hakkı & Lisans:** Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.  
**Etik İzni:** Bu çalışma etik izin gerektirmemektedir.  
**Kaynak:** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.  
**Benzerlik Raporu:** Alındı – İthenticate Oran: %7  
**Etik Şikayeti:** [editor@rumelide.com](mailto:editor@rumelide.com)  
**Makale Türü:** Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 20.06.2026-**Kabul Tarihi:** 22.07.2026-**Yayın Tarihi:** 23.07.2026; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.21496277>  
**Hakem Değerlendirmesi:** İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme  
2 Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü / Dr. Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Theology, Department of Basic Islamic Sciences (Sivas, Türkiye), **eposta:** [darslan@cumhuriyet.edu.tr](mailto:darslan@cumhuriyet.edu.tr) **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0002-9863-7899> **ROR ID:** <https://ror.org/04f81fm77>

**Adres**  
*RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*  
**e-posta:** [editor@rumelide.com](mailto:editor@rumelide.com)  
**tel:** +90 505 7958124  
[www.rumelide.com](http://www.rumelide.com)

**Address**  
*RumeliDE Journal of Language and Literature Studies*  
**e-mail:** [editor@rumelide.com](mailto:editor@rumelide.com)  
**phone:** +90 505 7958124  
[www.rumelide.com](http://www.rumelide.com)

## An Exegetical Study on the Concept of “Kelâle”<sup>3</sup>

### Abstract

Although the concept of kalâlah appears only in verses 12 and 176 of Sûrat al-Nisâ in the Qur'an, it has become one of the most disputed inheritance-related concepts in the Islamic traditions of tafsir and jurisprudence. Different approaches to its lexical origin, etymology, and technical meaning have led to significant disagreements among Qur'anic exegetes regarding the interpretation of these verses. In particular, the question of whether kalâlah refers to the deceased, the heir, or both has played a decisive role in shaping both Qur'anic exegesis and Islamic inheritance law. These differing interpretations began to emerge during the period of the Companions, were further developed by the Tâbi'ûn and later scholars through various forms of textual and rational evidence, and eventually occupied a prominent place in the classical tafsir literature. This study aims to examine the exegetical disagreements concerning the concept of kalâlah. It first analyzes the lexical and technical meanings of the term, drawing upon Arabic linguistic sources and its Qur'anic usage. It then investigates the occasions of revelation (asbâb al-nuzûl) and the historical context of verses 12 and 176 of Sûrat al-Nisâ, taking into consideration the relevant prophetic traditions and the practices of the Companions. Subsequently, the interpretations of leading classical exegetes, particularly al-Ṭabarî, al-Zamakhsharî, Fakhr al-Dîn al-Râzî, al-Qurṭubî, and Ibn Kathîr, are comparatively analyzed in order to identify the linguistic, transmitted, and methodological foundations underlying their disagreements. The study adopts a qualitative research design and employs document analysis to examine classical tafsir works, hadith collections, jurisprudential literature, and modern academic studies. It ultimately seeks to present a comprehensive assessment of the place of these interpretive differences within the tafsir tradition and their implications for Islamic inheritance law.

**Keywords:** Kalâlah, Tafsîr, Sûrat al-Nisâ, Inheritance, Classical Exegesis, Asbâb al-Nuzûl

**3 Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

**Conflict of Interest:** No conflict of interest is declared.

**Funding:** No external funding was used to support this research.

**Copyright & Licence:** The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

**Ethics Approval:** This study does not need ethics approval.

**Source:** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

**Similarity Report:** Ithenticatge, Rate: 7 %

**Ethics Complaint:** [editor@rumelide.com](mailto:editor@rumelide.com)

**Article Type:** Research article, **Article Registration Date:** 20.06.2026-**Acceptance Date:** 22.07.2026-

**Publication Date:** 23.07.2026; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.21496277>

**Peer Review:** Two External Referees / Double Blind

## 1. Kelâle Kavramı ve Kur'an'daki Kullanımı

İslam miras hukukunda üzerinde en fazla tartışılan kavramlardan biri olan kelâle, hem lugavî hem de ıstılahî anlamı bakımından farklı yorumlara konu olmuş, bu durum Kur'an'da yer alan miras hükümlerinin anlaşılması noktasında müfessirler arasında çeşitli görüş ayrılıklarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Kelâle kavramının anlaşılması, yalnızca miras hukukuna ilişkin teknik bir mesele olmayıp aynı zamanda Kur'an'ın dil özellikleri, nüzûl ortamı ve sahâbe rivayetlerinin değerlendirilmesiyle yakından ilişkilidir.

Kelâle (الكلالة) kelimesinin kökü hakkında dil âlimleri farklı açıklamalar yapmışlardır. Kelimenin "çevrelemek, kuşatmak" anlamındaki k-l-l (كلل) kökünden türediği kabul edilmektedir. Aynı kökten gelen *iklîl* kelimesi başı çevreleyen taç anlamına gelmektedir. Buna benzer şekilde mirasta doğrudan usûl (anne-baba) ve fîrû (çocuklar) bulunmadığında, mirasın kardeşler ve diğer akrabalar tarafından çevrenmesi sebebiyle bu duruma “kelâle” adı verildiği ifade edilmiştir. Bazı dilciler ise kelimenin “zayıflamak, yorulmak” anlamındaki *kell* köküyle ilişkili olduğunu ileri sürmüş, kişinin soy bağının en güçlü halkalarını oluşturan baba ve çocukların bulunmaması sebebiyle nesep bağının zayıfladığına işaret edildiğini belirtmişlerdir. Her iki açıklama da kelimenin etimolojisini izah etmeye yönelik olmakla birlikte müfessirlerin büyük çoğunluğu ilk görüşü daha isabetli kabul etmiştir. (İbn Manzûr, 1994, 11/590-597)

Kelâle kelimesi Kur'ân-ı Kerîm'de yalnızca iki yerde geçmektedir. Bunlardan ilki Nisâ sûresinin 12. âyeti, ikincisi ise aynı sûrenin son âyeti olan 176. âyettir. Bu durum kelimenin Kur'an'da sınırlı bir kullanım alanına sahip olduğunu göstermektedir. Ancak kelimenin geçtiği iki âyetin de miras hükümleri bağlamında yer alması, kavramın İslam miras sistemindeki önemini ortaya koymaktadır.

Nisâ sûresinin 12. âyetinde şöyle buyrulmaktadır:

*“Eğer miras bırakan erkek veya kadın kelâle durumunda olup erkek veya kız kardeşi varsa, bunlardan her birine altıda bir hisse vardır. Eğer bundan fazla iseler üçte bire ortaklırlar...”* (Nisâ 4/12).

Nisâ sûresinin 176. âyetinde ise kelâle hakkında yeniden hüküm bildirilmekte ve şöyle buyrulmaktadır:

*“Senden fetva istiyorlar. De ki: Allah size kelâle hakkında hükmünü açıklıyor...”* (Nisâ 4/176).

İki âyette de aynı kavram kullanılmasına rağmen ayrıntılı açıklamaların farklı olması, erken dönemden itibaren müfessirlerin dikkatini çekmiş ve bu iki âyet arasındaki ilişkinin nasıl kurulacağı önemli bir tartışma konusu hâline gelmiştir. Özellikle ilk âyette anne bir kardeşlerin mirası düzenlenirken, ikinci âyette öz kardeşler ve baba bir kardeşlerle ilgili hükümlerin zikredilmesi, kelâle kavramının kapsamı konusunda farklı değerlendirmelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sebeple birçok müfessir, Nisâ sûresinin 176. âyetini, 12. âyette yer alan hükmün tamamlayıcısı olarak değerlendirmiştir. Nitekim klasik tefsirlerde bu iki âyetin birlikte ele alınması gerektiği sıkça vurgulanmıştır.

Kelâle kavramının terim anlamı konusunda ise İslam âlimleri arasında tam bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bununla birlikte hâkim görüşe göre kelâle, “geride ne baba ne de çocuk bırakarak ölen kimseyi” ifade etmektedir. (Yazıcı, 2013, ss. 218-220) Bu tanım başta Hz. Ebû Bekir olmak üzere sahâbenin önemli bir kısmı tarafından benimsenmiş, daha sonra cumhur fakihler tarafından da kabul edilmiştir. (Begavî, 1983, 8/338) Buna göre kelâle, miras bırakan kişinin aile yapısını ifade eden teknik bir terim olup, mirasçılardan kimlerden oluşacağını belirleyen hukuki bir vasıf taşımaktadır.

Buna karşılık bazı âlimler kelâle kelimesinin ölen kişiyi değil, onun mirasçılarını ifade ettiğini ileri sürmüşlerdir. Bu görüşe göre kelâle, usûl ve fûrû dışında kalan mirasçıların ortak adıdır. Her ne kadar bu yaklaşım bazı rivayetlerle desteklenmiş olsa da müfessirlerin büyük çoğunluğu kelimenin öncelikle miras bırakan kişinin durumunu ifade ettiği kanaatindedir. Esasen sonraki ihtilafların önemli bir kısmı da kelimenin öznesinin kim olduğu meselesinden kaynaklanmaktadır.(Bilgili, 2013, s. 248)

Kelâle kavramının yorumunda belirleyici olan bir diğer husus ise ayette geçen “veled” kelimesidir. Çünkü Nisâ sûresinin 176. âyetinde kelâle hükmü açıklanırken “*çocuğu olmayan kimse*” ifadesi kullanılmaktadır. Buradaki veled kelimesinin yalnızca erkek çocuğu mu yoksa hem erkek hem kız evladı mı kapsadığı hususu müfessirler arasında önemli tartışmalara yol açmıştır. Kelimenin kapsamına ilişkin farklı yaklaşımlar, kelâlenin tanımını da doğrudan etkilemiş; özellikle ölen kişinin geride sadece kız çocuğu bırakması hâlinde kardeşlerin mirastan pay alıp alamayacağı meselesi farklı şekillerde yorumlanmıştır. Dolayısıyla kelâle etrafındaki ihtilaf yalnızca bir kavram tartışması olmayıp, Kur'an lafızlarının yorumlanmasına ilişkin metodolojik farklılıkların da bir yansımasıdır. Bunun yanında kelâle kavramının Kur'an'da iki farklı bağlamda zikredilmesi, nüzûl sürecinin de dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır.

## 2. Kelâle Âyetlerinin Sebeb-i Nüzûlü

Kur'an-ı Kerim'de yer alan birçok hükmün doğru anlaşılmasında sebeb-i nüzûl rivayetleri önemli bir yere sahiptir. Sebeb-i nüzûl, bir âyetin hangi olay, soru veya ihtiyaç üzerine nazil olduğunu ortaya koyarak lafzın anlam sınırlarının belirlenmesine katkı sağlar. Bununla birlikte tefsir usûlünde genel kabul gören ilkeye göre hükmün kapsamını belirleyen esas unsur lafzın umumiliği olmakla birlikte, nüzûl sebepleri âyetlerin indiği tarihî bağlamı anlamada önemli bir yardımcı unsur olarak değerlendirilmektedir. Kelâle ile ilgili âyetler de bu bakımdan dikkat çekici örneklerden biridir.

Kelâle ile ilgili en meşhur rivayet, sahâbî Câbir b. Abdullah'tan nakledilmiştir. Rivayete göre Câbir ağır şekilde hastalanmış, Hz. Peygamber onu ziyaret etmek üzere Ebû Bekir ile evine gelmiştir. Hastalığının etkisiyle bayılan Câbir, Resûlullah'ın abdest suyundan üzerine dökmesiyle kendine gelmiş ve “*Ey Allah'ın Resûlü! Ben kelâleyim. Malım hakkında nasıl tasarrufta bulunayım?*” diye sormuştur.(el-Belhî, 2002, 1/346) Bunun üzerine Hz. Peygamber herhangi bir cevap vermemiş, daha sonra kelâleye ilişkin hükmü bildiren Nisâ sûresinin 176. âyeti nazil olmuştur. Bu rivayet hem Buhârî hem Müslim'de yer almakta olup kelâle âyetinin nüzûlüne dair en sahih rivayetlerden biri kabul edilmektedir.(Buhârî, 1993, 5/2139-5327; Müslim, 1955, 5/60-1616)

Rivayetin dikkat çekici yönlerinden biri, Câbir'in kendisini doğrudan “kelâle” olarak nitelendirmesidir. Bu durum, kelâle kelimesinin vahyin inişinden önce Arap toplumunda bilinen bir kavram olduğuna işaret etmektedir. Ancak kelimenin anlamının toplumda biliniyor olması, kavramın hukukî kapsamının da tam olarak bilindiği anlamına gelmemektedir. Nitekim daha sonraki dönemde sahâbe arasında ortaya çıkan yorum farklılıkları, kelâlenin lugavî anlamı ile Kur'an'ın ona yüklediği teknik anlam arasında birtakım tereddütlerin bulunduğunu göstermektedir.

Kelâle âyetinin nüzûlüne dair bir diğer rivayet ise Hz. Ömer ile ilgilidir. Rivayete göre Resûlullah, Huzeyfe b. Yemân ve Hz. Ömer birlikte yolculuk yaparken Nisâ sûresinin son âyeti nazil olmuş, Hz. Peygamber âyeti önce Huzeyfe'ye okumuş, Huzeyfe de bunu Hz. Ömer'e aktarmıştır. Daha sonraki yıllarda halife olan Hz. Ömer, Huzeyfe'ye bu âyetin anlamını sormuş; Huzeyfe ise yeni bir açıklama yapmayarak o gün işittiği bilgiden başka ilave edeceği bir husus bulunmadığını ifade etmiştir. Rivayetin

ayrıntıları farklı şekillerde nakledilmekle birlikte, ortak nokta Hz. Ömer’in kelâle meselesini açıklığa kavuşturma konusundaki hassasiyetidir.(es-San‘ânî, 1999, 1/486-661)

Hz. Ömer’in kelâle konusunda yaşadığı tereddüt, hadis kaynaklarında da açık biçimde görülmektedir. Kendisinden nakledilen rivayetlerden birinde şöyle dediği aktarılır: “*Resûlullah'a kelâle hakkında o kadar çok soru sordum ki, bana başka hiçbir konuda göstermediği kadar sert davrandı ve eliyle göğsüme vurup, “Ey Ömer! Nisâ sûresinin sonunda indirilen yaz âyeti sana yetmiyor mu?” buyurdu.*” (Mâlik b. Enes, 1991, 2/533-3045) Bu rivayet, bir taraftan Resûlullah'ın konuyla ilgili açıklamasına, diğer taraftan ise Hz. Ömer'in zihnindeki tereddüdün tamamen ortadan kalkmadığına işaret etmektedir.

Hz. Ömer'in kelâle konusundaki çekincesini gösteren en önemli rivayetlerden biri de onun şu sözüdür: “*Üç mesele vardır ki Resûlullah bunları açıkça açıklamış olsaydı, benim için dünya ve içindekilerden daha değerli olurdu: Kelâle, faiz ve hilâfet.*”(Tayâlisî, 1999, 1/61-60) Bu rivayet, kelâlenin sadece fikhî bir mesele olarak değil, sahâbe döneminden itibaren üzerinde en çok durulan tefsir problemlerinden biri olduğunu göstermektedir. Nitekim Hz. Ömer'in bu konudaki ihtiyatlı tavrı, daha sonraki müfessirlerin yorumlarında da etkisini göstermiştir.

Kelâle âyetlerinin nüzûlüyle ilgili rivayetler incelendiğinde, bunların sadece tarihî bilgi aktarmakla kalmadığı, aynı zamanda yorum farklılıklarının oluşumunu da etkilediği görülmektedir. Bir taraftan Câbir b. Abdullah rivayeti kelâlenin uygulamadaki karşılığını ortaya koyarken, diğer taraftan Hz. Ömer'e ilişkin rivayetler kavramın sınırlarının ilk nesil tarafından dahi tartışıldığını göstermektedir. Bu sebeple müfessirler, kelâleyi açıklarken yalnızca âyet lafzıyla yetinmemiş; sebab-i nüzûl rivayetlerini, sahâbe uygulamalarını ve dil verilerini birlikte değerlendirmişlerdir.

Nitekim klasik tefsirlerde, Nisâ sûresinin 12. ve 176. âyetlerinin birbirinden bağımsız hükümler getirmediği, aksine aynı konuyu farklı yönleriyle açıklayan ve birbirini tamamlayan iki düzenleme olduğu görüşü ağırlık kazanmıştır. İlk âyetin anne bir kardeşlere ilişkin hükümleri, ikinci âyetin ise ana-baba bir ve baba bir kardeşlere ilişkin hükümleri açıklaması, bu yaklaşımın temel dayanağını oluşturmuştur. Böylece müfessirler, sebab-i nüzûl rivayetlerini dikkate alarak iki âyeti birlikte yorumlamış ve kelâle kavramını Kur'an bütünlüğü içerisinde anlamlandırmaya çalışmışlardır.

### 3. Müfessirlerin Kelâle Kavramı Hakkındaki İhtilafları

Kur'an-ı Kerîm'de yalnızca iki âyette geçen kelâle kavramı, ilk dönemden itibaren müfessirler arasında farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bu farklılıkların temelinde kelimenin sözlük anlamına ilişkin yaklaşımlar, sahâbeden nakledilen rivayetler, “veled” kelimesinin kapsamına dair dilsel değerlendirmeler ve miras âyetlerinin birbiriyle ilişkilendirilme biçimi yer almaktadır. Bu sebeple kelâle, tefsir tarihinde üzerinde en fazla ihtilaf edilen miras kavramlarından biri olarak dikkat çekmektedir. Biz bu ihtilafları alt başlıklar halinde teker teker ele alacağız.

#### 3.1. Kelâlenin Tanımına İlişkin İhtilaflar

Kelâle kavramı etrafında oluşan ihtilafların en temelini, kavramın neyi ifade ettiği meselesi oluşturmaktadır. Kur'an-ı Kerîm'de yalnızca iki yerde geçen kelâle kelimesi, her iki âyette de tanımlanmaksızın kullanılmıştır. Bu durum, kelimenin ilk muhataplar tarafından bilinen bir kavram olduğu izlenimini vermektedir. Nitekim Câbir b. Abdullah'ın Resûlullah'a “*Ben kelâleyim.*” diyerek soru yöneltmesi de kelimenin Arap toplumunda bilinen bir kullanımının bulunduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, kelimenin yaygın olarak bilinmesi onun teknik anlamı üzerinde görüş birliği

bulunduğu anlamına gelmemektedir. Aksine, sahâbe döneminden itibaren kelâlenin kapsamına ilişkin farklı değerlendirmelerin ortaya çıkması, kavramın hukukî anlamının herkes tarafından aynı şekilde anlaşılmadığını göstermektedir.

Kelâlenin tanımı konusunda ileri sürülen görüşler incelendiğinde ihtilafın esasen iki soru etrafında şekillendiği görülmektedir. Birincisi, kelâlenin “ölen kişiyi mi”, yoksa “mirasçıları mı” ifade ettiği; ikincisi ise ölen kişinin hangi yakınlarının bulunmaması hâlinde kelâle hükmünün uygulanacağıdır. Müfessirlerin büyük çoğunluğu ilk soruda kelâlenin miras bırakanın sıfatı olduğu görüşünü benimsemiş, ikinci soruda ise baba ve çocuğun bulunmamasını esas almıştır. Ancak bu sonuca ulaşırken takip edilen yöntemler aynı değildir.

Klasik tefsirlerde cumhurun görüşü olarak aktarılan tanıma göre kelâle, “babası ve çocuğu bulunmadan ölen kimsedir”.(es-San ‘ânî, 1999, 1/485-659; Taberî, t.y., 7/45; İbn Ebû Hâtim, 1999, 3/887-4932) Bu tanımın en önemli dayanağı Hz. Ebû Bekir’den nakledilen rivayettir. Taberî’nin aktardığına göre Hz. Ebû Bekir, kelâle hakkında kendisine soru sorulduğunda şu açıklamayı yapmıştır:

“Kelâle hakkında kendi görüşümü söylüyorum. Eğer doğru ise Allah’tandır; hata ise bendendir ve şeytandandır. Kelâle, baba ve çocuk dışında kalan miras durumudur.”(ed-Dârimî, 2000, 4/1944-3015)

Rivayet iki açıdan dikkat çekicidir. İlk olarak Hz. Ebû Bekir, görüşünü aktarırken kesinlik iddiasında bulunmamış, isabet ihtimalini Allah’a, hata ihtimalini ise kendisine nispet etmiştir. Bu ifade, ilk dönem sahâbesinin Kur’an’ın yorumunda sergilediği ilmî ihtiyatı göstermesi bakımından önemlidir. İkinci olarak ise rivayet, kelâlenin tanımını doğrudan usûl ve fîrû ekseninde belirlemektedir. Böylece kelâle, yalnızca kardeşlerle ilgili bir mesele olmaktan çıkarılmakta, ölen kişinin soy ağacındaki konumunu belirleyen bir hukuk terimi hâline gelmektedir.

Taberî’nin de bu rivayeti merkeze alması tesadüf değildir. Zira o, kelâleyle ilgili farklı rivayetleri uzun uzadıya zikrettikten sonra Hz. Ebû Bekir’in görüşünü tercih etmekte ve bunu hem dil hem de rivayet bakımından daha güçlü bulmaktadır. Taberî’nin tercihinde yalnızca rivayetlerin çokluğu değil, Kur’an’ın iki farklı âyetinde geçen kelâle kullanımını uzlaştırma çabası da etkili görünmektedir. Ona göre âyetler, farklı kelâle türlerini değil, aynı hukukî statünün farklı yönlerini açıklamaktadır. Bu nedenle kelâleyi yalnızca kardeşlerle sınırlandırmak yerine, baba ve çocuk bulunmayan miras bırakanın genel durumu olarak anlamak daha isabetlidir.(Taberî, t.y., 9/430-445)

Buna karşılık Abdullah b. Abbas’a nispet edilen görüş, kelâle kavramını daha dar bir çerçevede değerlendirmektedir. İbn Abbas’ın yorumunda belirleyici unsur, Nisâ sûresinin 176. âyetinde geçen veled kelimesidir. Ona göre veled lafzı mutlak olarak çocuk anlamına geldiğinden, ölen kişinin geride kız çocuğu dahi bulursa artık kelâle hükümleri uygulanamaz.(ez-Zuhaylî, 1991, 6/59) Dolayısıyla kardeşler mirastan pay alamazlar. Burada dikkat çekici olan husus, İbn Abbas’ın hareket noktasının rivayetlerden ziyade âyet lafzı olmasıdır. Bu yönüyle onun yaklaşımı, lafzın umumunu esas alan bir yorum olarak değerlendirilebilir.

Burada önemli bir hususun usûl açısından göz önünde bulundurulması gerekmektedir. İbn Abbas’ın görüşü ile Hz. Ebû Bekir’in görüşü arasında ilk bakışta tanım farklılığı varmış gibi görünse de ihtilafın asıl sebebi kelâle kelimesinin anlamı değil, veled kelimesinin kapsamıdır. Başka bir ifadeyle her iki görüş de kelâlenin çocuk bulunmayan kimseyle ilgili olduğu konusunda birleşmekte; ayrılık ise kız çocuğunun bu kapsamda değerlendirilip değerlendirilmeyeceği noktasında ortaya çıkmaktadır. Bu tespit, ihtilafın

merkezinin kelâle kelimesinden ziyade ayette geçen başka bir lafız (veled) olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Kanaatimizce klasik literatürde kelâle ihtilafının çoğu zaman doğrudan kelimeye nispet edilmesi, meselenin bu yönünü gölgede bırakmıştır.

Hız. Ömer'in yaklaşımı ise meseleyi daha farklı bir boyuta taşımaktadır. Rivayetlerden anlaşıldığı kadarıyla Hız. Ömer, kelâlenin anlamını öğrenmek için Resûlullah'a defalarca soru yöneltilmiş; buna rağmen hayatının sonuna kadar bu konuda tam bir kanaate ulaşamadığı anlaşılmaktadır. Onun, “*Kelâle meselesinin Resûlullah tarafından daha açık biçimde açıklanmış olmasını isterdim.*” (Tayâlisî, 1999, ss. 60-61) anlamındaki sözleri, bu konudaki ilmî hassasiyetini göstermektedir. Buradan hareketle bazı araştırmacılar Hız. Ömer'in kelâle hükmünü anlamadığı sonucuna ulaşmışlarsa da bu değerlendirme isabetli görünmemektedir. (Yazıcı, 2013, s. 227) Zira Hız. Ömer'in tereddüdü hükmün varlığına değil, kavramın bütün ihtimalleri kapsayacak şekilde sınırlarının belirlenmesine yöneliktir. Başka bir ifadeyle onun ihtiyatı, lafzın uygulanacağı bütün vakıaları kuşatan kesin bir tanım yapma arzusundan kaynaklanmaktadır.

Konu bu çerçevede değerlendirildiğinde, kelâlenin tanımına ilişkin ihtilafın tek bir sebepten kaynaklandığını söylemek mümkün değildir. Dil verileri, sahâbe rivayetleri, hadisler ve âyetler arasındaki irtibatın kurulma biçimi birlikte tahlil edilmiştir. Bununla birlikte klasik tefsirlerde zamanla Hız. Ebû Bekir'in benimsediği tanımın ağırlık kazandığı ve cumhur tarafından benimsendiği görülmektedir.

### 3.2. Kelâlenin Kimi İfade Ettiğine Dair İhtilaflar

Kelâle kavramına ilişkin tartışmaların önemli bir kısmı, kelimenin kapsamından ziyade hangi unsuru ifade ettiğine yöneliktir. Başka bir ifadeyle ihtilaf, kelâlenin miras bırakan kişinin bir sıfatı mı yoksa mirasa hak kazanan akrabaların ortak adı mı olduğu noktasında yoğunlaşmaktadır. İlk bakışta kavramsal gibi görünen bu tartışma, gerçekte Kur'ân lafızlarının delâleti ve yorum yöntemleriyle yakından ilişkili olup müfessirlerin tefsir anlayışlarını yansıtan önemli örneklerden biridir.

Klasik tefsir literatüründe hâkim görüş, kelâlenin ölen kişinin durumunu ifade ettiği yönündedir. (Yazıcı, 2013, s. 229) Bu anlayışa göre kelâle, geride ne baba ne de çocuk bırakarak ölen kimsenin vafıdır. Taberî'nin dikkat çektiği hususlardan biri, Nisâ sûresinin her iki âyetinde de kelâlenin doğrudan miras bırakan kişiyle irtibatlı bir bağlam içinde zikredilmiş olmasıdır. Ona göre kelimenin cümle içerisindeki kullanımı, onun mirasçılardan ziyade ölen kişiyi nitelediğini göstermektedir.

İbn Kesîr de benzer şekilde kelâlenin ölen kişinin sıfatı olduğu görüşünü benimser. O, bu görüşünü yalnızca sahâbe rivayetlerine değil, aynı zamanda Câbir b. Abdullah hadisine dayandırmaktadır. Zira Câbir'in Resûlullah'a hitaben “*Ben kelâleyim.*” demesi, kelimenin kişinin kendisini niteleyen bir ifade olarak kullanıldığını açıkça göstermektedir. Eğer kelâle yalnızca mirasçıları ifade eden bir kavram olsaydı, Câbir'in bu ifadeyi kullanmasının anlamı zayıflayacaktır. Bu sebeple İbn Kesîr, hadisin kelimenin teknik anlamını açıklayan en güçlü delillerden biri olduğunu kabul etmektedir. (İbn Kesîr, 2010, 3/287-288)

Bazı dil âlimleri ve müfessirler, kelâlenin ölen kişiyi değil, onun usûl ve fûrû dışında kalan mirasçılarını ifade ettiğini ileri sürmüşlerdir. Bu görüş sahipleri, kelimenin kök anlamından hareketle bir değerlendirme yapmaktadırlar. Onlara göre “çevrelemek” anlamına gelen kök, miras bırakanı çevreleyen akrabaları ifade etmeye daha uygundur. Çünkü anne, baba ve çocuklar bulunmadığında

miras, kardeşler ve diğer yakın akrabalar arasında paylaşılmaktadır. Böylece kelâle, doğrudan doğruya mirası devralan akraba grubunu anlatan bir isim hâline gelmektedir.(Ebû Hayyân el-Endelüsî, 2000, 3/545)

Bu yaklaşım özellikle lugat merkezli bir açıklama olmakla birlikte, klasik tefsirlerde geniş kabul görmemiştir. Bunun temel sebeplerinden biri, Kur’ân’daki kullanım biçimidir. Nitekim Nisâ sûresinin 176. âyetinde yer alan:

*“İnimru’un heleke leyse lehu veled...”*

(*“Eğer bir kimse ölür ve onun çocuğu bulunmazsa...”*) ifadesi, kelâlenin ölen kişinin içinde bulunduğu aile durumunu tasvir etmektedir. Devamındaki hükümler ise bu durumun miras paylaşımına etkisini açıklamaktadır. Ayetin bu kurgusu, kelâlenin doğrudan mirasçılarını ifade ettiği yorumunu güçleştirmektedir.

Kanaatimizce burada dikkat edilmesi gereken nokta, kelâlenin anlamına ilişkin iki farklı yaklaşımın aslında birbirini tamamen dışlamadığıdır. Çünkü kelâle ölen kişinin vasfı olarak kabul edildiğinde de sonuç itibarıyla bu vasf, mirasa hak kazanacak akrabaların belirlenmesini sağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle kelimenin ölen kişiyi nitelemesi, onun mirasçılarını da dolaylı olarak belirlemektedir. Bu sebeple bazı rivayetlerde kelâlenin mirasçılar için kullanılmış olması, kelimenin asli anlamının değiştiğini değil, hukukî sonucun öne çıkarıldığını göstermektedir.

Râzî’nin bu konudaki değerlendirmesi dikkat çekicidir. Râzî, kelâle etrafındaki tartışmaların büyük ölçüde kelimenin hakikat ve mecaz anlamları arasındaki ilişkiyle bağlantılı olduğunu ifade eder. Ona göre kelime, esas itibarıyla ölen kişinin durumunu anlatmakta; ancak bu durumun doğal sonucu olarak mirasçılar için de kullanılabilir. Böylece iki görüş arasında mutlak bir karşıtlık değil, anlam genişlemesi söz konusudur.(Râzî, 1999, 9/520-521)

Zemahşerî de benzer şekilde ayetin dil yapısını merkeze almakta ve kelimenin cümle içindeki konumunun ölen kişiyi gösterdiğini belirtmektedir. Bununla birlikte o, Arap dilinde bazen sebebin sonuç yerine kullanılabildiğine dikkat çekerek kelâlenin mirasçılar için kullanılmasının dil bakımından tamamen imkânsız olmadığını da kabul etmektedir. Ancak ona göre Kur’ân bağlamı dikkate alındığında tercih edilmesi gereken yorum, kelimenin miras bırakanın niteliğini ifade ettiği yönündedir.(Zemahşerî, 1986, 1/485-487)

Burada dikkati çeken önemli bir husus da şudur: Müfessirler arasında kelâlenin ölen kişi mi yoksa mirasçılar mı olduğu tartışması, pratikte miras hükümlerini çoğu zaman değiştirmemektedir. Çünkü her iki yaklaşım da sonuçta aynı aile yapısını esas almaktadır. Asıl farklılık, kavramın tanımlanış biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle söz konusu ihtilafın önemli ölçüde kavramsal ve metodolojik olduğu söylenebilir. Fıkhi sonuçlar bakımından ise belirleyici olan husus, kelâlenin kapsamından ziyade “veled” ve “baba” kavramlarının nasıl yorumlandığıdır.

### 3.3. Kelâle Tartışmalarında “Veled” Lafzının Yorumu

Kelâle kavramına ilişkin ihtilaflar incelendiğinde, ilk bakışta tartışmanın kelâle kelimesi etrafında şekillendiği izlenimi doğmaktadır.

Nisâ sûresinin 176. âyetinde şöyle buyrulmaktadır:

*"Yesteftûneke kulillâhu yüftikum fi'l-kelâleti inimru'un heleke leyse lehu veled..."*

*"Sana fetva soruyorlar. De ki: Allah size kelâle hakkında hükmünü açıklıyor. Eğer bir kimse ölür ve onun çocuğu bulunmazsa..."*

Burada geçen veled kelimesi Arapçada sözlük itibarıyla "doğan çocuk" anlamına gelmekte olup hem erkek hem de kız evladı kapsayabilecek genel bir isimdir. Arap dilindeki bu kullanım çeşitliliği, müfessirlerin âyeti yorumlarken farklı sonuçlara ulaşmalarına zemin hazırlamıştır.(Aktan, 1995)

İbn Abbas'ın görüşü büyük ölçüde bu lafzın umum ifade ettiği kabulüne dayanmaktadır. Ona göre veled, kız ve erkek ayrımı gözetmeksizin bütün çocukları kapsamaktadır. Dolayısıyla ölen kimsenin geride yalnızca bir kız çocuğu bulunsan bile artık kelâle hükümleri uygulanmayacaktır. Çünkü âyette zikredilen "çocuğu bulunmama" şartı gerçekleşmemiştir.(el-Mâzarî, 1988, 2/341) Bu yaklaşım lafzın zahirini esas alan bir yorum olarak değerlendirilebilir. İbn Abbas'ın hareket noktası, kelimenin Arap dilindeki genel kullanımıdır ve bu yönüyle onun yaklaşımı filolojik temelli bir tefsir örneği niteliğindedir.

Cumhur müfessirlerin yaklaşımı ise farklıdır. Taberî, Kurtubî ve İbn Kesîr gibi müfessirler veled kelimesinin lugavî anlamının genel olduğunu kabul etmekle birlikte, âyeti yalnızca dil kuralları üzerinden yorumlamanın yeterli olmayacağını belirtmişlerdir. Onlara göre Kur'ân'ın açıklanmasında sünnet ve sahâbe uygulamaları da belirleyici delillerdir. Bu sebeple Resûlullah'ın ferâiz uygulamaları ile sahâbeden nakledilen rivayetler birlikte değerlendirildiğinde, kız çocuklarının bulunduğu bazı durumlarda kardeşlerin mirastan tamamen düşmeyeceği anlaşılmaktadır.(Taberî, t.y., 7/723)

Kurtubî, "veled" kelimesinin dil açısından genel anlam taşıdığını belirtmesine rağmen, sahih hadislerde kız çocuklarıyla birlikte kız kardeşlerin de mirasçı olabildiğini gösteren uygulamaların bulunduğunu ifade eder. Özellikle *"Belirlenmiş miras paylarını hak sahiplerine veriniz"* anlamındaki hadis çerçevesinde meseleyi değerlendiren Kurtubî, lafzın mutlak anlamının her durumda uygulanamayacağını savunur. Böylece onun yorumunda hadis, lafzın anlam sınırlarını belirleyen temel unsur hâline gelmektedir.(Kurtubî, 1964, 5/60)

Râzî ise meseleyi daha çok usûlî açıdan ele almaktadır. Ona göre ihtilafın temel sebebi kelimenin anlamı değil, deliller arasındaki öncelik ilişkisidir. Eğer yalnızca lügat esas alınacak olursa İbn Abbas'ın görüşü daha güçlü görünmektedir. Ancak sünnet ve sahâbe uygulamaları dikkate alındığında cumhurun görüşü tercih edilmektedir. Râzî'nin bu değerlendirmesi, ihtilafın yalnızca kelime anlamından kaynaklanmadığını; aksine delillerin hiyerarşik olarak değerlendirilmesinden doğduğunu göstermektedir.(Râzî, 1999, 9/510)

Kanaatimizce Râzî'nin bu tespiti, kelâle tartışmasının doğru anlaşılması bakımından önemli bir anahtar sunmaktadır. Başka bir ifadeyle problem, "veled ne demektir?" sorusundan ziyade, "Kur'ân'daki bir lafzın anlamı belirlenirken hangi deliller esas alınmalıdır?" sorusunda düğümlenmektedir.

Bu durum, kelâle meselesinin tefsir usûlî açısından da önemli bir örnek teşkil ettiğini göstermektedir. Zira burada lafız, hadis, sahâbe uygulaması ve Arap dili birlikte değerlendirilmekte; bunlardan hangisine öncelik verileceği yorum sonucunu doğrudan etkilemektedir. Aynı âyet üzerinde çalışan müfessirlerin farklı hükümlere ulaşmaları da büyük ölçüde bu metodolojik tercihlerden kaynaklanmaktadır.

Buradan hareketle şu sonuca ulaşmak mümkündür: Kelâle ihtilafı görünüşte tek bir kavram etrafında

dönüyor olsa da gerçekte bu ihtilaf Kur'ân lafızlarının yorumlanmasında izlenen yöntem farklılıklarının bir yansımasıdır. Müfessirlerin çoğu kelâlenin genel tanımı konusunda ortak bir zeminde buluşurken, veled lafzının kapsamı ve bu lafzın sünnet ışığında nasıl anlaşılması gerektiği hususunda ayrılmışlardır. Dolayısıyla kelâle tartışmasının merkezinde, kelimenin kendisinden ziyade tefsir metodolojisi bulunmaktadır. Kanaatimizce bu husus, klasik kaynaklarda dağınık şekilde yer almakla birlikte açık biçimde vurgulanmamıştır. Bu yönüyle kelâle meselesi, yalnızca bir miras hükmü değil, Kur'ân'ın nasıl yorumlanması gerektiğine dair usûlî tartışmaların da önemli bir örneğini oluşturmaktadır.

### İhtilafların Değerlendirilmesi

Kelâle kavramı etrafında şekillenen ihtilaflar incelendiğinde, bunların tek bir sebepten kaynaklandığını söylemek mümkün değildir. Klasik tefsirlerde yer alan farklı yorumlar birlikte değerlendirildiğinde, ihtilafın dilsel, rivayet merkezli ve metodolojik olmak üzere birbiriyle ilişkili çeşitli faktörlerin etkisiyle ortaya çıktığı görülmektedir. Buna göre:

1- Kelâle kelimesi Kur'ân'da yalnızca iki ayette zikredilmiştir. Bu da kelâle kavramının anlamsal çerçevesini sınırlandırmıştır. Bu durum, müfessirleri lafzın sözlük anlamına, sebab-i nüzûl rivayetlerine ve sahâbe uygulamalarına daha fazla başvurmaya sevk etmiştir.

2- Kur'an-ı Kerim'de yalnızca bir veya iki defa geçen başka kavramlar aynı ölçüde kelâle gibi tartışmaya konu olmamıştır. Kelâleyi farklı kılan husus, doğrudan hukukî sonuç doğuran bir kavram olmasıdır. Kavramın kapsamına ilişkin yapılacak en küçük yorum değişikliği, miras paylaşımını doğrudan etkilediğinden müfessirler lafzı son derece ihtiyatlı biçimde değerlendirmişlerdir.

3- Bir diğer önemli sebep sahâbeden farklı rivayetlerin naklolunmasıdır. İlk bakışta Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Abdullah b. Abbas'a nispet edilen görüşlerin birbirinden tamamen farklı olduğu düşünülebilir. Ancak rivayetler bütüncül olarak incelendiğinde bu farklılığın mutlak bir çelişki oluşturmadığı görülmektedir. Özellikle Hz. Ömer'den gelen rivayetlerin bir kısmı, onun kelâleyi tanımlamakta zorlandığını değil; aksine konunun bütün ihtimallerini kuşatacak kesin bir açıklama arayışı içerisinde olduğunu göstermektedir. Bu sebeple rivayetlerde görülen farklı ifadelerin önemli bir kısmı, bağlam farklılığıyla açıklanabilecek niteliktedir. Sahâbeden gelen bu rivayetler bir görüş ayrılığı olarak algılanmamalıdır. Aynı olayın farklı yönlerine yapılan vurgu olarak algılanması daha doğrudur.

4- Nisâ sûresinin 176. âyetinde geçen veled lafzının yorumlanmasıdır. Daha önce de ifade edildiği üzere kelâle tartışmasının merkezinde aslında bu lafız yer almaktadır. Çünkü veled kelimesinin yalnızca erkek çocuğu mu yoksa kız ve erkek bütün çocukları mı kapsadığı hususunda benimsenen yaklaşım, kelâlenin kapsamını doğrudan etkilemektedir. Bu sebeple müfessirlerin ulaştıkları farklı sonuçlar, çoğu zaman kelâle kelimesine yükledikleri anlamdan değil, veled lafzını nasıl değerlendirdiklerinden kaynaklanmaktadır. Bu da bize tefsir usulü açısından şunu göstermektedir; rivayet merkezli yorum yapan müfessirler, hadisleri ve sahâbe uygulamalarını lafzın açıklayıcısı olarak kabul etmişlerdir. Buna karşılık dil merkezli yorum yapan müfessirler, öncelikle lafzın Arap dilindeki kullanımını esas almış ve rivayetleri bu çerçevede değerlendirmişlerdir. Dolayısıyla aynı âyeti yorumlayan iki müfessirin farklı sonuçlara ulaşması, çoğu zaman farklı bilgiye sahip olmalarından değil, delilleri değerlendirme yöntemlerindeki farklılıktan kaynaklanmaktadır.

Buradan hareketle, kelâle ihtilafı, Kur'ân'ın açık olmayan bir hüküm ortaya koymasından değil; vahyin açıklanmasında kullanılan delillerin öncelik sırasına ilişkin metodolojik tercihlerden doğmuştur. Başka

bir ifadeyle problem, metnin kendisinden ziyade metni yorumlama biçimindedir. Bu sebeple kelâle meselesi, yalnızca bir miras tartışması olarak değil, tefsir metodolojisinin uygulama alanlarından biri olarak değerlendirilmelidir.

## Sonuç

Kelâle kavramı, Kur'ân-ı Kerîm'de yalnızca Nisâ sûresinin 12 ve 176. âyetlerinde yer almasına rağmen, İslâm tefsir geleneğinde en fazla tartışılan miras kavramlarından biri olmuştur. Çalışmada kelâle kavramı, öncelikle sözlük ve terim anlamı bakımından ele alınmış, ardından ilgili âyetlerin sebab-i nüzûlleri incelenmiş ve klasik tefsir literatüründe müfessirlerin konuya ilişkin yaklaşımları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Yapılan inceleme, kelâle kavramına ilişkin ihtilafların tek bir sebepten kaynaklanmadığını ortaya koymaktadır. Kavramın etimolojisine ilişkin farklı değerlendirmeler, sahâbeden nakledilen rivayetler, ilgili hadisler ve özellikle Nisâ sûresinin 176. âyetinde yer alan "veled" lafzının kapsamına dair yorumlar, ihtilafın temel unsurlarını oluşturmuştur. Bunun yanında sebab-i nüzûl rivayetleri ve ilk dönem uygulamaları da müfessirlerin yorum tercihlerini doğrudan etkilemiştir.

Araştırma sonucunda ulaşılan önemli tespitlerden biri, klasik literatürde kelâle ihtilafının çoğu zaman doğrudan kelâle kavramı üzerinden anlatılmasına rağmen, tartışmanın merkezinde büyük ölçüde "veled" lafzının yer aldığıdır. Zira müfessirlerin önemli bir kısmı kelâlenin genel çerçevesi konusunda ortak bir zeminde buluşurken, "veled" kavramının kapsamına ilişkin farklı yaklaşımlar, miras hükümlerinin uygulanışında farklı sonuçlara ulaşılmasına neden olmuştur. Bu durum, ihtilafın yalnızca kavramsal değil, aynı zamanda lafızların delâletine ilişkin usûlî bir mesele olduğunu göstermektedir.

Çalışmada ayrıca Taberî, Zemahşerî, Râzî, Kurtubî ve İbn Kesîr'in konuya yaklaşımları mukayeseli olarak incelenmiştir. Bu inceleme, müfessirlerin farklı sonuçlara ulaşmalarının temelinde çoğu zaman farklı rivayetlere sahip olmalarından ziyade, mevcut rivayetleri ve dil verilerini değerlendirme biçimlerinin bulunduğunu göstermektedir. Rivayet tefsiri geleneğinde hadisler ve sahâbe uygulamaları yorumun belirleyici unsuru hâline gelirken, dirayet ağırlıklı eserlerde Arap dili, lafızların semantik yapısı ve usûl ilkeleri daha belirgin bir rol üstlenmiştir. Böylece kelâle meselesi, klasik tefsir literatüründe yöntem farklılıklarının yorumlara nasıl yansıdığını gösteren önemli örneklerden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte müfessirler arasındaki farklılıkların mutlak bir görüş ayrılığı şeklinde değerlendirilmesi isabetli görünmemektedir. Çünkü klasik kaynaklar dikkatle incelendiğinde, müfessirlerin büyük çoğunluğunun Kur'ân'ın ilgili iki âyetini birlikte değerlendirdiği ve kelâle hükümlerini Kur'ân bütünlüğü içerisinde anlamlandırmaya çalıştığı görülmektedir. İhtilaf daha çok lafızların kapsamı ve deliller arasında kurulacak öncelik ilişkisi üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Her ne kadar konu miras hükümleriyle ilgili olsa da müfessirlerin tartışmaları dil, hadis, sebab-i nüzûl, sahâbe kavilleri ve tefsir usûlü gibi birçok disiplinin birlikte değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu yönüyle kelâle, İslâm ilim geleneğinde disiplinler arası ilişkinin açık biçimde gözlemlenebildiği örneklerden biri olarak değerlendirilebilir.

Metnin yorumlanmasında takip edilen metodolojik yaklaşımlar bulunmaktadır. Aynı nassı esas alan müfessirlerin farklı sonuçlara ulaşmaları, Kur'ân'ın anlam dünyasının zenginliğini ve klasik tefsir geleneğinin çok yönlü yapısını ortaya koymaktadır. Kur'ân'ın anlaşılmasında rivayet, dirayet ve dil

unsurlarının nasıl birlikte işlediğini gösteren önemli bir tefsir örneğı olarak değerlendirilmelidir.

**Kaynakça / Rerferences**

- Aktan, H. (1995). Evlât. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 11, ss. 526-527). TDV Yayınları.
- Begavî, E. M. el-H. b. M. b. M. el-Ferrâ. (1983). *Şerhu's-Sünne* (2. bs.). el-Mektebetü'l-İslâmî.
- Bilgili, İ. (2013). İslam Miras Hukukunda Kıyasın Fonksiyonu ile Kıyas Uygulamaları. *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, (22), 225-256. (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi).
- Buhârî, E. A. M. b. İ. b. İ. el-Cu'fi. (1993). *El-Câmi 'u's-sahîh* (5. bs., C. 7). Dâru İbn Kesîr.
- Ebû Hayyân el-Endelüsî, M. b. Y. (2000). *El-Bahru'l-Muhît fi't-Tefsîr* (S. M. C. el-Attâr, Z. Ca'îd, & İ. el-Aşâ Hassûne, Ed.; C. 11). Dâru'l-Fikr.
- ed-Dârimî, A. b. A. (2000). *Müsnedü'd-Dârimî (es-Sünen)* (H. S. E. ed-Dârânî, Ed.; 1. bs., C. 4). Dâru'l-Muğnî.
- el-Belhî, E.-H. M. bin S. bin B. el-Ezdi. (2002). *Tefsîru Mukâtil bin Süleyman* (A. M. Şuhâte, Ed.; 1. bs.). Dâru İhyâ'it-Türâsî'l-Arabî.
- el-Mâzarî, E. A. M. b. A. b. Ö. (1988). *El-Mu 'lim bi-fevâ 'idi Müslim* (M. eş-Şâzelî en-Neyfer, Ed.; C. 3). ed-Dâru't-Tûnusiyye li'n-Neşr.
- es-San'ânî, A. b. H. (1999). *Tefsîru 'Abdirrezzâk* (M. M. Abduh, Ed.; 1. bs., C. 3). Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- ez-Zuhaylî, V. (1991). *Et-Tefsîru'l-Münîr fi'l- 'Akâdeti ve's-Şerî 'ati ve'l-Menhec* (1. bs., C. 32). Dâru'l-Fikr.
- İbn Ebû Hâtim, A. b. M. er-Râzî. (1999). *Tefsîru'l-Kur'ânî'l- 'Azîm* (E. M. et-Tayyib, Ed.; 3. bs.). Mektebetü Nizâr Mustafâ el-Bâz.
- İbn Kesîr, İ. b. Ö. (2010). *Tefsîru'l-Kur'ânî'l- 'Azîm* (H. b. B. b. Yâsîn, Ed.; 1. bs., C. 7). Dâru İbnü'l-Cevzî.
- İbn Manzûr, E.-F. C. M. b. M. b. A. b. A. el-Ensârî er-Rüveyfî. (1994). *Lisanü'l-'Arab* (3. bs., C. 15). Dâru's-Sâdr.
- Kurtubî, E. A. M. b. A. el-Ensârî. (1964). *El-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân* (A. el-B. ve İ. Atfîş, Ed.; 2. bs.). Dârü'l-Kütübi'l-Mısriyye.
- Mâlik b. Enes. (1991). *El-Muvatta'*. Muessesetü'r-Risale.
- Müslim, H. el-Kuşeyrî en-Nisaburî. (1955). *Sahih-i Müslim*. Matbaatu İsa el-Babi el-Halebi ve Şürekah.
- Râzî, M. b. Ö. b. H. b. H. et-T. er-R. (Fahredden. (1999). *Mefâtihu'l-gayb (et-Tefsîru'l-Kebîr)* (3. bs.). Dâru İhyâ'it-Turâsî'l-Arabî.
- Taberî, E. C. M. b. C. b. Y. el-Âmülî. (t.y.). *Câmi 'u'l-beyân 'an te 'vili âyi'l-Kur'ân*. Dâru't-Terbiyeti ve't-Turâs.
- Tayâlisî, E. D. (1999). *Müsnedü Ebî Dâvûd et-Tayâlisî*. Dâru Hicr.
- Yazıcı, A. (2013). İslam Hukukunda Kelâle Öz Ve Üvey Kardeşlerin Fûrû Ve Usûl Hısımlarla Mirasçılığı. *Dini Araştırmalar*, 16(42 (17-06-2013)), 216-237.
- Zemahşerî, E.-K. M. b. Ö. (1986). *El-Keşşâf'an hakâiki gavâmidit-Tenzîl* (3. bs.). Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî.